

МАЪНАВИЙ ТАҲДИДЛАРГА ҚАРШИ КУРАШДА ОИЛА ИЖТИМОЙ ОМИЛ СИФАТИДАГИ РОЛИ

Баҳриддин Асрорович Муқимов

“Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш
муҳандислари институти” миллий тадқиқот университети ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Жамиятнинг маънавий соғлом ва мустаҳкам пойдевори унинг барқарор тараққиётига замин яратиши шубҳасиз. Лекин афсуски бугунги кунда ана шундай мустаҳкам пойдевор яратишимизга тўсиқ бўлувчи омилар ҳам борки, уни ҳеч бир нарса билан тўсиб бўлмайди. Ана шундай хавфли омилардан бири глобаллашув ва унинг оқибатида юзага келадиган маънавий таҳдидлардир. Жамиятда рўй бераётган глобаллашув жараёнлари, глобаллашувнинг мафкурага ва маънавиятга таъсири масалалари мазкур мақолада илмий-назарий таҳлил этилган. Шунингдек мақолада оиланинг – мафкуравий тарбияни шакллантиришдаги муҳим ижтимоий институт эканлиги ёритилган.

Калит сўз: глобаллашув, ёшлар, таълим, тарбия, оила, маънавият, кадрят, таҳдид, миллий ғоя, мафкуравий иммунитет, маънавий таҳдидлар, мафкуравий тарбия, баркамол инсон, умуминсоний кадрят.

КИРИШ

Глобаллашув жараёни ҳозирги дунёнинг муҳим хусусиятидир. У мураккаб ва зиддиятли, айти пайтда объектив жараён эканлиги билан характерланади ҳамда ижтимоий ҳаёт соҳалари билан боғлиқ. “Янги Ўзбекистонни ўз ҳаётидан рози, бахтли инсонлар мамлакатига, ҳар томонлама ривожланган ижтимоий маконга айлантириш ушбу йўналишдаги ислохотларим изнинг асосий мақсадидир”[1]. Бу бир томондан, ижтимоий ҳаёт талаблари, глобал ютуқларга бўлган эҳтиёжи билан боғлиқ бўлса, иккинчи томондан глобаллашув турли халқлар, миллатлар ижтимоий ҳаёт соҳаларига турли хил таъсир кўрсатмоқда.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Жамиятда рўй бераётган глобаллашув жараёнлари, глобаллашувнинг мафкурага ва маънавиятга таъсири кўплаб сиёсатшунос, файласуф ва бошқа ижтимоий-гуманитар соҳа вакиллари, олимлар томонидан илмий-назарий таҳлил этилиб

келинаётганини тадқиқотимизни ўрганиш жараёнида гувоҳи бўлдик. Аввало айтиш жоизки, ушбу муаммо нафақат мамлакатимиз олимлари, балки халқаро миқёсда ҳам кенг ўрганилмоқда. Чунки муаммонинг илмий-назарий ечими дунё миқёсида миллатлар маданиятининг ранг-баранглигини, инсон ҳуқуқларини таъминлашда ва шунингдек ахлоқий муаммоларни бартараф этишда муҳим аҳамиятга эгадир. Жумладан “Глобаллашув”, унинг моҳияти, глобаллашувни маънавий мафкуравий таъсири масалаларида Гринин Л.Е. А.Очилдиев, А.Эркаев, С.Отамуродов, Ш.Қаҳҳарова, Баҳодир Зокир, М. Қуронов, А. Ғаниев, Ш.Пахрутдинов, И.Исламов, Ш.Рўзиев каби олим ва тадқиқотчиларнинг илмий ишларида муаммонинг турли хил жиҳатлари ўзига хос тарзда ўрганилганлиги аниқланди. Лекин шунини алоҳида таъкидлаш жоизки, биз ўрганишга киришган “Глобаллашув шароитида маънавий-ахлоқий таҳдидларга қарши курашда оиланинг ўзига хос хусусиятлари” яхлит тарзда фалсафий таҳлил этилганлигини ўрганилган тадқиқотларда кўзга ташланмади.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Бугунги кунда бутун дунё халқларини ташвишга солган терроризм, диний экстремизм ва бошқа глобал хавф-хатарлар орасида яна бир кўзга ташланмас хавф, ёт ғояларнинг миллатга ва миллийликка таҳдиди ҳам пайдо бўлдики, ўтмиши бақувват, илдизлари чуқур, дунё ҳамжамиятида ўз ўрни ва мавқеига эга бўлган халқлар бу хавфнинг аянчли оқибатлар келтиришини дарҳол англаган ҳолда унга қарши тегишли чоралар кўрмоқда. Маънавий таҳдидларга қарши курашдаги асосий вазифа халқимизнинг онги ва қалбига миллий ғояни сингдириш орқали уларда мафкуравий иммунитетни ҳосил қилиш кераклиги ҳақида биз юқорида таъкидлаб ўтган эдик. Дарҳақиқат, бу вазифани амалга оширишда мафкуравий тарбиянинг ўрни катта. Мафкуравий тарбия эса жамиятда, авваламбор, оила, мактабгача болалар муасссалари, мактаблар, лицей-коллежлар, олий ўқув юртлари, оммавий ахборот воситалари, жамоат ташкилотларининг биргаликдаги фаолиятини тақазо қилади. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, мафкуравий тарбия таъсирида шакллантирилган мафкуравий иммунитет маънавий таҳдидларни олдини олишда ва ёшларни унинг таъсирида ҳимоя қилишда муҳим омил ҳисобланади. Айни вақтда маънавий таҳдидларга қарши курашда институционал асосда фаолиятни ташкил этиш самарали натижа бериши шубҳасиздир. Турли ижтимоий гуруҳлар, оила, маҳалла, миллий-маданий марказлар, сиёсий партиялар, жамоат бирлашмалари, халқнинг интеллектуал салоҳиятини юксалтиришга йўналтирилган таълим-тарбия

тизимининг қонуний ҳуқуқий асослари ва дастурлари; оммавий ахборот воситалари; умуман, жамият миллий ғоясини шакллантириш ва уни халқ ишонч эътиқодига айлантиришнинг маънавий-маърифий комплекси асосида олиб бориладиган мафкуравий тарбия орқали маънавий таҳдидларни бартараф этишда самарали натижага эришиш мумкин. Бу омилларнинг ҳар бири маънавий таҳдидларни олдини олишда, миллий ғояни кенг жамоатчилик онгига сингдиришда муҳим ўрин тутди.

2021 йилнинг 26 март куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан имзоланган “Маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ – 5040-сон Қарорининг бош мақсади ҳам асосан ёт ғояларнинг олдини олишга қаратилган бўлиб, унинг миллий кадриятларимизни, урф-одатларимизни сақлаш ва ёшларимизни унинг таъсиридан асраб-авайлашдаги аҳамияти беқиёсдир. Чунки янги аср бошидан оқ ёшларимиз онгига бегона турмуш тарзини тарғиб этиш орқали уларни миллийлигидан ўзлигидан бегоналаштирадиган ахборот хуружларига, бизга мутлақо ёт бўлган аксилмафкуравий тарғиботга қарши курашни ташкил қилиш ҳаётий эҳтиёжимизга айланиб бормоқда.

“Демократия” шиори остида кириб келаётган ғояларнинг маъзига эътибор қаратадиган бўлсак, ҳатто ота-она ва фарзандлар ўртасида шаклланган ўзаро меҳр-оқибатни четга суриб қўювчи “Ота-онанг кексайса нима қилипти, шунга ҳам бош қотириб ўтирасанми, ана, қариялар уйи бор, олиб бориб қўй. Яшайверади-да, – қабилдаги бизнинг кадриятларимизга мос келмаган маслаҳатларни учраши, уларни демократия, эркинлик сифатида қайд этилиши миллий маънавиятимизни парокандаликка олиб келувчи маънавий таҳдидларнинг бир кўринишидир”[2]. Бизда азалдан ота-онани ҳурмат қилиш, улар кексайганда ҳолидан хабар олиш энг катта савоб иш сифатида қаралиб келинган. Ота ўтирган томнинг устига чиқишни гуноҳ билиш, ота-она кексайганда етти қават кўрпачага ўтқазиб сийлаш каби одатларимиз халқимиз орасида фарз деб қаралиши ҳам бежиз эмас. Чунки фарзандига ўзи еб ўтирган овқатини бериб, бундан қорни ҳам кўнгли ҳам тўладиган, оғир машаққатларга дош бериб фарзандларининг эҳтиёжларини қондиришга ўзини фидо қилган ота-оналаримизни қанчалик ҳурматини жойига қўйсак ҳам камлик қилади.

“Оммавий маданият”нинг зарарли таъсири турли кўринишларда фуқароларимизнинг дунёқарашини эгаллашга интиломоқда. Бу ўзига хос манипуляция бўлиб, у дастлаб одамлар ўртасида меҳр-оқибат ришталарини узиб ташлайди. Кишиларни бир-

биридан узоқлаштиради, тўй-аза, яхши-ёмон кунлардаги одамларимизнинг елкадошлиги, бир-бирини қўллаб-қувватлаши, ҳамжиҳатлик қилиши бизни ўз йўриғига юрдиришга уринаётганларга ғайритабиий туюлади. Шунинг учун улар ғарбона демократияни ёшларимиз онгига глобал санъат, глобал маданият, глобал ҳаёт тарзида, жаҳонга кириб бориш йўли сифатида сингдиришга уринмоқда. Бунинг заминида эса бизнинг киномизни томоша қил, бизнинг роликларимизга қулоқ ос, бизнинг муסיқаларимизни эшит ва биздай яша, биз каби кийин, биздай ўйла ҳамда биз каби фикр қил, деган мақсадлар ётиши кўзга кўринмас, лекин миллатни ичидан емирувчи маънавий таҳдиддир.

Манипулятор ўз таъсирини бизнинг қадриятларимизни қадрсизлантириш ҳисобига эришишни мақсад қилган. Шунинг учун биз улар тиқиштираётган “эркинлик” билан бизнинг анънавий эркинлигимизнинг, улар тасаввуридаги “ҳуқуқ” билан бизнинг ҳаётимизга сингдирилган ҳуқуқнинг катта фарқи борлигини англашимиз учун юқоридаги фаслларда таъкидлаганимиздек, мафкуравий иммунитетни шакллантиришимиз керак бўлади.

Мафкуравий, ғоявий ва инфорацион курашлар кучайиб бораётган ҳозирги мураккаб ва таҳликали даврда ёшларимиз ўртасида маънавий-маърифий ишларни замон талаблари асосида ташкил этиш орқали уларни турли мафкуравий хуружлардан ҳимоя қилиш, ҳаётга онгли муносабат билан ёндашишига эришиш, ён-атрофда юз бераётган воқеаларга дахлдорлик ҳиссини кучайтириш ва тинч-осойишта ҳаётимизга хавф туғдириши мумкин бўлган тажоввузлардан ҳимоялашга институционал асосда фаолиятни такомиллаштириш зарурлиги йўлидаги энг самарали кадам дейиш мумкин.

Юқорида қайд этилган қарорда фуқароларимизда мафкуравий иммунитетни мустаҳкамлаш, маънавий таҳдидларга қарши курашнинг долзарблигини яна бир бор ифода этади. Ушбу Қарорда ватанимиз мустақиллигининг маънавий асосларини мустаҳкамлаш, миллий қадриятларимиз, анъана ва урф-одатларимизни асраб-авайлаш, халқимиз, айниқса, ёш авлод қалби ва онгига она юртга муҳаббат, истиқлолга садоқат туйғуларини чуқур сингдириш масалаларининг тобора долзарб аҳамият касб этаётганлиги учун бир қатор вазифаларни амалга ошириш зарурлиги кўрсатиб ўтилган.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, ушбу вазифани амалга оширишда оила, маҳалла институтларини ролини кучайтириш муҳим аҳамиятга эга. Сўнгги йилларда жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида оила инқирозининг таҳликали кўриниши кўзга ташланмоқда. Ажралишлар, номукамал оилалар, никоҳсиз туғилган

болалар, оиладан ташқарида яшовчи шахслар сони ва ҳоказолар тобора ортиб бормоқда. Фақат ўзини ўйлаш, худбинлик каби иллатлар оилаларни бузилиб кетишига таъсир кўрсатмоқда. Лекин Ўзбекистонда оила моҳият-эътибори билан ишончлилик, барқарорлик кафолати, халқ маънавий соғломлигининг мустаҳкам таянчи эканлигини намоён этмоқда. Бу биринчи навбатда, оиланинг анъанавий кучли мавқеи сақланганлиги, никоҳ ва оилага умрбод иттифоқ сифатида қарашнинг мажбурийлиги билан изоҳланади. Дарҳақиқат, оила – инсоннинг муқаддас уйи, энг асосий тарбия масканидир. Оила – мафкуравий тарбиянинг энг муҳим ижтимоий омилларидан биридир. Оила ҳаётнинг абадийлигини, авлодларнинг давомийлигини таъминлайди ва урф-одатларимизни сақлайди, келажак авлоднинг қандай инсон бўлиб етишишини белгилайди. Миллий истиқлол ғоясини халқимизнинг онги ва қалбига сингдириш орқали уларда маънавий, мафкуравий иммунитетни шакллантирар эканмиз, у аввало оиладан бошланади. Айнан боболар ўғити, отанинг шахсий ибрати, онанинг меҳри орқали миллий ғоя авлоддан-авлодга, инсондан-инсонга ўтади, онг ва шуурда муҳрланиб боради. Ҳар томонлама иқтисодий, маънавий-маърифий, маданий, ахлоқий, ғоявий-тарбиявий жиҳатдан соғлом бўлган оила негизидаги жамият ва мамлакат мустаҳкам бўлади. Оиладаги соғлом муҳит – соғлом мафкурани шакллантириш манбаидир.

Ўзбекистон Республикаси Биринчи Президенти Ислон Каримовнинг “Юксак маънавият – енгилмас куч” асарида маънавий таҳдидларга қарши курашда, болаларнинг маънавиятини юксалтиришда оилага алоҳида эътибор қаратилганлиги ҳам бежиз эмас. Жумладан, ҳар қайси миллатнинг ўзига хос маънавиятини шакллантириш ва юксалтиришда, ҳеч шубҳасиз, оиланинг ўрни ва таъсири беқиёслиги; Боланинг характерини, табиати ва дунёқарашини белгилайдиган маънавий мезон ва қарашлар – яхшилик ва эзгулик, олижаноблик ва меҳр-оқибат, ор-номус ва андиша каби муқаддас тушунчаларнинг пойдевори оила шароитида қарор топиши табиий эканлиги; оила муҳитида пайдо бўладиган ота-онага ҳурмат, уларнинг олдидаги умрбод қарздорлик бурчини чуқур англаш ҳар қайси инсонга хос бўлган одамийлик фазилатлари ва оилавий муносабатларнинг негизини, оиланинг маънавий оламини ташкил этиши ҳақидаги фикрлар баён этилган[2, 52]. Дарҳақиқат, инсоннинг энг соф ва покиза туйғулари, илк ҳаётий тушунча ва тасаввурлари биринчи галда оилада шаклланади. Ўзбек оиласида бола онгида соғлом ғоя ва билимлар шаклланиши жараёнида оиланинг катталари – боболар, момолар, яқин қариндош-уруғлар ҳам бевосита иштирок этади. Айтиш мумкинки бир оилада уч авлод бир

бўлиб яшашади. Уч авлоднинг ҳаётий тажрибаси бир қозонда қайнайди. Агар бир одам мисол учун 70 ёшга кирса, у ўзидан етмиш йил олдинги тажрибаларни ҳам катта-кичикдан эшитиб юриб ўзлаштириб олади. Ана шу тажрибаларни катталар кичикларга ўргатадилар, анъаналар силсиласи узилиш билмай давом этаверади. Азалий удумга биноан, бола тарбиясида ота-онадан ҳам кўра бобо бувиларнинг таъсири кучлироқ бўлади. Улар оиладаги маънавий муҳитнинг бошқарувчилари ҳисобланади. Бундай тарбия анъанаси буюк аجدодларимиз тақдирида муҳим ўрин тутган. Масалан, Амир Темурнинг неваралари тарбияси билан уларнинг оналари эмас, улуғ боболари – бувилари шуғулланган. Хусусан, Шохруҳ Мирзо, Муҳаммад Султон Мирзо, Ҳалил Султон Мирзо, Улуғбек Мирзо сингари темурий шаҳзодалар Сароймулкихоним қўлида тарбия топган. Бир сўз билан айтганда ота-она ўз боласини ахлоқи ва ҳуқуқий маданияти учун жамият олдида жавобгардир.

Давлат статистика қўмитасининг 2021 йил 1 январь ҳолатидаги маълумотларига қараганда Ўзбекистон Республикасида 8 871 412 та оила мавжуд. Ҳар бир оила ўзига хос олам. Унинг авлоддан-авлодга ўтиб келаётган анъаналари, расм-русмлари, ахлоқий-маънавий қадриятлари бор. Зеро, оилада шахс инсон сифатида шаклланади, яшашни, меҳнат қилишни ўрганади, ҳар томонлама баркамол, иймон-этиқоди бутун инсонлар соғлом муҳитли оилаларда туғилиб вояга етадилар.

Маълумки, шарқ халқлари фарзанд тарбиясига ўта масъулият билан қараб келганлар ва уларни вояга етишида халқ анъаналарига қатъий риоя қилишган. Энг аввало меҳнат тарбиясига катта эътибор беришган. Оилада ҳеч бир фарзанд меҳнатсиз қолмаган, ота-она ўз фарзандларига касб сирларидан сабоқ берганлар, натижада болаларда меҳнатга ҳурмат ва малака пайдо бўла бошлаган. Ота-она, қариндош-уруғ ва умуман инсонлар меҳнатини қадрлаш кўникмаси аввало, оилада таркиб топган. Ёшлиқдан эл-юртга фойдаси тегадиган меҳнат фаолиятига йўналтириш ҳам мафкуравий аҳамиятга эгадир. Ота-оналар фарзандларининг мактабда, олий ўқув юртларида олаётган билимларига, касб танлаш маданияти, эҳтиёжи шаклланишига бефарқ қарашлари мумкин эмас. Болалар доим бирор фойдали иш билан банд бўлишини таъминлаш ҳам катта аҳамиятга эга. Бирор иш билан банд бўлишга ўрганган ёшлар меҳнатсевар бўладилар, уларда жуда ёшлигиданоқ маълум меҳнат малакалари шаклланади. Бўш вақтларида, улар ўзлари севган иш билан шуғулланишга ўрганиб қоладилар. Бундай болаларнинг жиноят қилишга ёки ножўя ишлар билан шуғулланишга вақти ҳам бўлмайди.

Ота-оналар билиши, амал қилиши лозим бўлган яна бир муҳим масала фарзандларига бераётган тарбия давр руҳига, замон имконияти ва эҳтиёжларига, давлат белгилаган режалар тизимига қай даражада мос келишини яхши тасаввур этишдир. Ота-онанинг кўзи олдида ширин фарзандлари билан бир каторда, уларнинг жамият, миллат тараққиёти, давр эҳтиёжлари ва имконияти билан узвий боғланган келажаги ҳам турмоғи керак. Афсуски баъзи ота-оналар ўз фарзандларининг қизиқишларига, унинг тафаккурида рўй бераётган ўзгаришларга аҳамият беравермайдилар. Шунингдек, оила отанинг ўзини тутишни билмаслиги, ахлоқ-одоб бобида фарзандига ўртак бўлолмаслиги табиийки, фарзандларнинг маънавий оламининг шаклланишига салбий таъсир кўрсатади. Агарда, оилада фисқу фасод, ифво муҳити ҳукмрон бўлса, ҳеч шубҳасиз фарзанд тарбиясига ўзининг носоғлом таъсирини кўрсатмай қолмайди. “Оилавий тарбия масаласида хатога йўл қўймаслик учун аввало ҳар қайси хонадондаги маънавий иқлимни ўзаро ҳурмат, ахлоқ-одоб, инсоний муносабатлар асосига қуриш айтиш муддао бўлур эди”[4].

Ота-оналар фарзанд тарбиясида асрлар давомида шаклланган анъаналарга, бу борадаги умуминсоний қадриятларга таянганида, давр руҳи ва эҳтиёжларини эътиборга олганида яхши натижаларга эришадилар. Бу ишнинг самараси кўпроқ тарбиянинг мақсади ва усулларига боғлиқ бўлади. Тарбиявий ишларнинг мазмуни, йўналиши, усуллари эса ўзгариб, янгиланиб, такомиллашиб туради. Бунга ҳар бир конкрет тарихий даврнинг сиёсий, иқтисодий, ижтимоий, маънавий, мафкуравий, эҳтиёжлари ҳам таъсир этади.

Шу боис ақлан етук, руҳан тетик ва соғлом, эркин ва танқидий фикрловчи, айтиш пайтда, ижтимоий масъулиятни тўғри ҳис этадиган, муайян касб-ҳунарни эгаллаган баркамол авлодни тарбиялаш Ўзбекистонда янги жамият барпо этишнинг таркибий қисмига, асосий шарт-шароитига ва мақсадига айланди[3, 20].

ХУЛОСА

Хулоса қилиб айтганда, бугунги кунда ёшларнинг ахлоқий жиҳатдан камол топишида оиладаги ўзаро ҳурмат, ҳушмуомалалик, меҳнатсеварлик, ватанпарварлик каби қадриятлар маънавий таҳдидларга қарши курашдаги муҳим омиллардан бири дейишимиз мумкин. “Оила соғлом экан – жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан – мамлакат барқарордир”[2, 58]. Дарҳақиқат, оилада соғлом турмуш тарзининг қарор топиши оиланинг ижтимоий-иқтисодий

барқарорлиги, фаровонлигига эришиш, билимли, ақл-заковатли баркамол инсонни тарбиялашда муҳим роль ўйнайди. Бундай оилалар ахлоқсизлик, эътиқодсизлик, ақидапарастлик, хоинлик, гиёҳвандлик каби иллатларни олдини олишга, уларни пайдо бўлишига йўл қўймасликка ўз хиссаларини қўшадилар.

Умуман олганда оилада амалга ошириладиган тарбиянинг мазмунини фарзандларда ўз ота-онасидан, оиласи, аждодлари, туғилиб ўсган ўлкаси, ватани, миллати, халқи, тили, дини, анъаналаридан ғурурланиши ҳиссини уйғотишдан иборат. Буюк аждодларимизнинг бетакрор ва ноёб илмий-маънавий мероси биз учун доимий ҳаракатдаги ҳаётий дастурга айланиши керак. Бу ўлмас мерос ҳамиша ёнимизда бўлиб, бизга доимо куч-қувват ва илҳом бағишлаши лозим. Бунинг учун олим ва мутахассисларимиз, ҳурматли уламоларимиз бу маънавий хазинани бугунги авлодларга содда ва тушунарли, жозибали шаклларда етказиб беришлари зарур.

REFERENCES

1. Мирзиёев Ш. Янги Ўзбекистон – тараққиёт стратегияси. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2022.
2. Каримов И. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: “Маънавият”, 2008. 52, 53-б.
3. Ўзбекистонда барпо этилаётган жамият. – Тошкент: «Ijod dunyosi» нашриёти, 2002. 20-б.
4. Қандов Б.М. Глобаллашув жараёнида инсон ҳуқуқларининг ижтимоий фалсафий таҳлили. Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)... дисс. автореферати. – Тошкент: 2020. – 47 б.
5. Отамуродов С. Глобаллашув ва миллат. Т., Янги аср авлоди, 2008
6. Қаҳҳарова Ш. Глобал маънавият –глобаллашувнинг ғоявий асоси. Т.: Тафаккур, 2009.
7. Kuyliyev Tulkin (2022). Ensuring Regional Security is the Main Criterion of the Foreign Policy of Uzbekistan // European Journal of Life Safety and Stability. – pp. 93-97.
8. Kuyliyev T. (2020) The role of national heritage and values in formation of self-consciousness. / Theoretical & Applied Science. – pp. 753-757.
9. Tulkin Kuyliyev (2020) Духовное наследие как мировоззренческий фактор в развитии общества / Theoretical & Applied Science. – pp. 69-72.
10. Saparov B., Kuyliyev T. (2020) Spiritual heritage as a worldview factor in the development of society / ISJ Theoretical & Applied Science, – pp. 69-72.